

בפקודיך אשתעשע

נידונים מרתקים בהלכה והנהגה על סדר הפרשה

אין לסמוך על הדברים להלכה, הנידונים נכתבים לעורך לב המעיין בלבד

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כא, יח)

איך הצליחו להציל ברגע האחרון את הבן סורר ממיתה?

אוירת מתח עמדה בחלל בית הדין הגדול של יריחו. מצד אחד - מאורע היסטורי, שעומד להתרחש ממש כאן - **לראשונה בעולם!** מצד שני - צער גדול על נשמה יהודית צעירה היורדת לטמיון...

לפני עשרים ושלושה זקני בית הדין עומדים ההורים האומללים. הורים יקרים וחכמים שהגיעו למסקנה שמוטב שבנם ימות ולא יגיע למצב בו הוא ילסטם את הבריות! לצידם ניצב בעמידה שחצנית משהו - בנם שאך אתמול חגג בר מצווה (ראה רמב"ם פ"ז ה"ה מהל' ממרים "שאין דין זה אלא בבן י"ג יום אחד וכו'").

בקול רועד הציגו ההורים את טענתם על בנם שאינו שומע בקולם, וגונב מהם וזולל וסובא באכילה רעבתנית בחברת ריקים ופוחזים, וכל התנהגותו כבן סורר ומורה.

כל צורב יודע שבן סורר ומורה הוא משהו נדיר עד בלתי אפשרי בכלל... בכדי להיות בן סורר צריך לעמוד ברשימת דרישות מורכבות, ולאכול בצורה מסואבת ומוגזמת וכמעט לא אנושית (ראה פרטי הדינים רמב"ם שם ה"ב). וכבר אמרו חכמינו (סנהדרין עא, א) בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות.

והנה ניצב לפנינו בכבודו ובעצמו נער, שכל הגדרים ההלכתיים לגביו נותנים לו את התואר הבלתי נכסף "בן סורר ומורה"! אף שההורים ברצונם, יכולים ברגע אחד למחול לבנם וכך לפוטרו ממיתה (שם ה"ח) - אך כאמור, מדובר כאן בזוג הורים שקולים ונבונים המעדיפים שלא למחול לבנם ולגרם למיתת בנם - מאשר המשך הידרדרותו הרוחנית והגשמית.

זוג העדים שהעידו על כך שהנער גנב משל אביו וקנה בכסף זה בשר ויין ואכל אכילה של זלילה וסביאה (ראה שם ה"ז) - נבדקו ואומתו דבריהם. בית הדין עומד כעת בפני הכרזה גורלית והיסטורית - על גזר דינו של הבן סורר ומורה בסקילה. אב בית הדין כאוב וליבו דואב על שמבית דינו יצא יהודי למיתה.

עד היום הצליח שמבית הדין דמתא לא יצא אף יהודי למיתה, ושחלילה לא ייקרא בית דינו "בית דין קטלנית" (ראה מכות ז, א שב"ד שפעם בשבעים שנה מוציא למיתה נחשב "ב"ד קטלנית"). בהחלטה של הרגע האחרון, לנסות להציל את המצב שאל עוד שאלה אחרונה - בניסיון אחרון למצוא דבר מה שיפטור את הנידון:

"כמה שנים גרים אתם ביריחו?"

"אנחנו רק מתארחים ביריחו תקופה קצרה לצורך פרנסתנו, עד שייגמר קטיף התמרים או אז נחזור לביתנו בירושלים עיר הקודש, יחד עם סלי התמרים הטריים שקנינו כאן", ענו ההורים כאחד (יריחו כידוע נקראה 'עיר התמרים' [שופטים א, טז] ע"ש התמרים המשובחים שגדלו בה).

עיניו של הדיין הזקן אורו: ירושלים? **אם אתם מירושלים והנער גדל שם - פטור הוא ממיתה**, ואין הוא נחשב "בן סורר ומורה". הדיין סיים באיחול שיזכו עוד לרוות נחת מבנם והשפעת הקדושה דירושלים תחזירהו למוטב!

רחש ולחש עלה מכיוון התלמידים שישבו כחצי גורן עגולה ועשו שימוש בבית דין, שנראו כמי שאינם מבינים, עד שקם נחוניא מביניהם ושאל: **למדונו רבותינו, מה בכך שהנער הינו מירושלים - וכי זה לבד פוטר אותו מגזר דינו של בן סורר ומורה?**

(פסחים נז, א. ויעו' מהרש"א שם שכתב דאפשר שיוחנן בן נרבאי זה הוא יוחנן כהן גדול).

ובאווירה כזו בירושלים, של אכילה ושתייה מרובה - אין לבוא בטענה לאותו בן סורר ומורה, על כך שהוא זולל וסובא, שכן היתה לו דוגמא לכך. וכיון שכך אינו אשם שדבקה בו מידת הזלילה - לכן פטור הבן סורר ומורה בירושלים!

הבית ישראל מגור הביא משם זקנו החידושי הרי"ם: לא יתכן שאדם שראה מראות כה קדושים וטהורים של אכילת קדשים ומעשר שני - יושפע לרעה ויהפך לבן סורר שסופו ללסטם את הבריות, ומוכרח שאף אם בעצמו זלל וסבא - הרי שבעמקי נפשו לא התגשם עד כדי כך להגיע לדרגה הפחותה של בן סורר ומורה!

נאמר בתוספתא (נגעים פ"ו) משם ר' נתן **שאין דין בן סורר ומורה מתקיים במי שגר בירושלים**. ויש להבין סיבת הדבר.

וביאר במשך חכמה (פ' כי תצא): אחת מהטענות המרכזיות על בן סורר ומורה שהוא "סובא וזולל", והנה בירושלים היה ניתן לראות כל העת **כהנים יושבים ואוכלים** בשר הקדשים, ולא משאירים חתיכת בשר מדין נותר. וכמו"כ בשר התודה והשלמים שנאכלים ליום וליל בלבד - ולכן היה צריך למהר לאוכלם. ומעשר שני שהיה נאכל לבעלים שני ימים ולילה אחד.

ידוע אותו כהן, יוחנן בן נרבאי שמו, שהיה במסירות רבה דואג שלא יהיה נותר, והיה מגדל בביתו כהנים רבים שאכלו כמות גדולה של שלש מאות עגלים מבושר קדשים, ושלוש מאות כדי יין, ולקינוח היה מאכילם ארבעים סאה גוזלות, וכל ימיו לא נמצא נותר במקדש!

"לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו" (כא, כג)

מדוע קונה בית הדין סייף חדש בכל פעם?

שמואל חרש הברזל מאיר פנים לכל הבא בצל קורתו, ושמח בכל לקוח שבא להזמין עבודה בחנותו. בחסדי שמים פרנסתו מצויה לו ברווח. היתה בידו הזכות לייצור סייפים לשומרי משמר הכבוד של מלך ישראל, ולחיללי הגבולות השומרים מפני הפלשתים והאדומיים העלולים לפלוש.

אך אדם אחד יש, שכששמואל רואהו מתקרב לחנות הרי הוא נעצב אל ליבו. מעדיף שילך לחרשי ברזל אחרים... אותו אדם, איש מכובד הוא - שמש בית הדין, ולא סתם בית דין רגיל אלא הסנהדרין!

לפני כתרסר שנים, בפעם האחרונה שזה האחרון בא לחנותו, ביקש שמואל בתחנונים שאם חלילה שוב יקרה מקרה נורא שכזה - לא יבוא לקנות אצלו... אך שמש בית הדין הסביר שיש לברור לנהרג מיתה יפה, ולכן צריך הוא לסייף חד במיוחד החותך במהירות - שלא ירגיש הנידון בייסורים מיותרים, אלא יוציא את נשמתו במהרה. ומה לעשות שהסייפים והסכנים החדים ביותר ניתן להשיג רק אצל שמואל החרש?!

היום כשהבחין בשמש בית הדין המהלך בשביל המוליך לכיוון בית מלאכתו - רצה שמואל להימלט מהמקום... אך שמש בית הדין הקדימו. קשה

לו לחשוב על כך שתחת ידי יצא כלי שיהיה שליח למיתתו של יהודי. נכון, מדובר ביהודי שחטא, אך עדיין יהודי. עצם המחשבה על יהודי אומלל זה שהגיע למצב שיוצא להיחרג - העכירה את רוחו...

לאחר שנאלץ שמואל למכור את הסייף לשמש בית הדין, שאל אותו: הרי הסייף שאני מייצר חזק ומשונן לאורך שנים, **ומדוע כל פעם שמגיע מקרה מצער בבית דין של מיתת סייף - צריך סייף חדש**, למה לא ישמרו את אותו הסייף למשמרת להבא - לכל מקרה רע שחלילה יבוא?

משום שכלי ההריגה הם **איסורי הנאה**, ובכדי שלא יבואו לידי תקלה בהם - נקברים.

ולפיכך בכל מיתה בסייף, צריכים בית דין לחדש סייף חדש, היות שאת האחרון קברו ביחד עם הנהרג.

היעב"ץ נשאל האם מותר לשחוט בהמה עם סייף שהרגו בו אדם? וכתב היעב"ץ (שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קנח), דודאי מדין טומאה וטהרה אין כאן צד שאלה ומותר (ובפרט בזמן הזה דלא שייך טומאה וטהרה). אך מצד אחר יש לחשוש, וז"ל: "אבל חושש אני בשר שנסחט בסכין זו. **משום איסור הנאה**. שכן בהרוגו ב"ד שנו חכמים, סייף שנהרג בו נקבר עמו. ביחוד אם דן בו ישראל (מה גם דודאי שלא כדן הרגו) פשיטא דיש לחוש. ונ"ל שדינו כדן סכין של משמשי אלילים דאסור לשחוט בה מסוכנת. הוא הדין בזה".

מעשה מעניין סופר על אחד מקדמוני גאוני צפון אפריקה, שהיה בעירו יהודי גס רוח, וידועה היתה אומנותו של אותו אדם: "רוצח - שכיר חרב!". באחד מן הימים ראה הרב מחלונו את אותו יהודי מתקדם לעבר ביתו, כשבידו סכין חדה וגדולה, נבעת הרב והחל מחשב דרכו לברוח.

בינתיים נכנס הרוצח היהודי לביתו של הרב, התחלחל הרב משראה את הסכין הגדולה בידו. והנה להפתעתו, הרוצח ניגש בהכנעה לשולחנו, ושאל: יורה נא רבינו את ההלכה, בסכין זו נהרגו כמה וכמה אנשים, וא"כ הסכין בשרית... והנה רעייתי, בטעות חתכה את הגבינה בסכין זו... מה דין הסכין? ומה דין הגבינה? ...

"לא יהיה כלי גבר על אשה" (כב, ה)

האם אפשר לקרוא לנכדה על שם הסבא?

מזל טוב! מזל טוב! השמחה היתה לשיחת היום אצל כל אנשי השכונה. שמחתם של הרב מקובסקי ורעייתו הנכבדה - שמחת הקהילה כולה. לאחר עשרות שנות ציפייה ארוכות, ספוגות בתפילות ודמעות זכו לחבוק תינוקות בריאה ושלמה! השמחה היתה עצומה. אין עקרת בית שלא ראתה לעצמה זכות להשתתף בשמחת הקידוש שתיערך בשבת הקרובה - במטבח אולם בית הכנסת נערמו מאות עוגות טריות מעשי ידיהן, לצד חמישה סירי קוגל ענקיים שהוזמנו. משטח של ארגזי שתייה, ואלפי כוסות חד פעמיות הוכנו לקידוש הגדול. מכל קצוות העיר התעתדו להשתתף במעמד המרגש.

הכל היה מושלם. הילדת חזרה לביתה בערב שבת, שם גילתה בית מוכן וממורק ע"י השכנות, שטרחו להכין עבורם את כל מאכלי ומעדני השבת. התינוקת הונחה בעריסה הקטנה והמקושטת. אווירה של שלמות. הכל מוכן! רק משהו אחד חסר... עדיין לא בחרו שם לתינוקת. ההורים המאושרים חיפשו שם שמצד אחד ינציח את השמחה וההודיה לה'. מאידך, היה רצון גם להנציח את שם אבי הבעל שנפטר בשנה החולפת, כמו גם את שמה של אם האשה - שהלכה לעולמה לפני מספר שנים בלא שזכתה לראות את נכדתה. העלו שמות והורידו. עד שלפתע, כאחד, אמרו את הרעיון הכל כך פשוט, שלפלא איך לא חשבו עליו עד עתה. שם מושלם! הסבא המנוח נקרא ר' שמחה, והסבתא מהצד השני נקראה מרת שמחה, ואין לך שם מוצלח יותר להביע את השמחה מאשר: **שמחה!** וכך הוחלט פה אחד - לקרוא לתינוקת שמחה.

רק שאלה הלכתית נותרה, אותה יבררו תיכף ומיד אצל הרב: **הרי השם שמחה הוא גם של איש ... האם אין בקריאת שם של איש משום "לא ילבש"?**

כתב רש"י: "לא יהיה כלי גבר על אשה - שתהא דומה לאיש וכו'". ויש לדון האם מותר לקרוא שם אשה כשם של איש (וכן ההיפך) - האם יש בזה משום "לא ילבש", או שבדבר שאינו פעולה ממשית (כלבית כל וכו'), אלא רק קריאת שם בלבד לא שייך האיסור?

רבה הנודע של לומז'א רבי **מלכיאל צבי טננבוים** זצ"ל כתב בספרו 'שו"ת דברי מלכיאל' (ח"ג ס"ס ע"ה), דאין לקרוא לאשה או לאיש בשם אחד, וז"ל: "ואני תמה במה שנהגו לקרוא לנקיבות בשמות שנקראים זכרים. ואין ראוי לעשות כן ויש בזה כמה חששות. **וזכר לדבר** יש מאיסור דאשה לא תלבש גבר".

בשו"ת **פרי הארץ** (ח"ג ס"י יז. חיברו הגאון רבי אליעזר חיים דייטש זצ"ל אב"ד באניהאד ומח"ס תבואות השדה) כתב דהקורא לזכר בשם של אשה, כגון "שמחה" - מכל מקום ישנה מעט **בניקוד**, **שיהיה ניכר** שקורא לזכר ולא לאשה, דלפעמים עלול לקרוא לאדם ששמו "שמחה" ותהיה שם אשה שגם היא קרויה "שמחה", ותחשוב שהוא קורא לה, ועלולים לבוא לידי חוסר צניעות.

אמנם מרן רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל כתב ב'טעמא דקרא': "אבל הנראה מדברי הפוסקים וחז"ל וראשונים **שלא חשו לזה**, כמו שנמצא בכמה מקומות". ממשיך מרן הגר"ח, **ובגאונות ובקריאות מופלאה** בכל

קצוות התורה, מציין **לשבעים ותשעה** שמות שנקראו בהם גם גברים וגם נשים! הרוצה להתפעל מבקיאיותו המדהימה של הגר"ח בכל קצוות התורה - כדאי לו שיעיין בדבריו בטעמא דקרא.

בין השמות אותם מציין הגר"ח: **שמחה** - במסכת סוכה (מב, ה) הוזכר איש ששמו **שמחה**, וכמו"כ שמו של אחד מהראשונים הוא "רבנו **שמחה**" (הוזכר בתוס' במס' יומא מו, ב ד"ה כי פליגי, וכן הוזכר רבות בספרי הראשונים), ומאידך מצינו בשובות מהרי"ל (סי' נז) "אחותי **שמחה**".

בסיום דבריו כותב מרן הגר"ח: "ואף שבהרבה מהם יש לדחות כמובן [שיש שהנקודות משתנות ויש שנקרא ע"ש אמו וגם אפשר שבשם של גוי אין קפידא], מכל מקום ברובן נראה שלא חשו לזה".

ומתוך ההתפעלות מבקיאיותו המדוקדקת של רבינו מרן הגר"ח זצוק"ל בכל קצוות התורה, ראוי לציין מקום נוסף בפרשנותו, בו ניכרות ידיעותיו בתורה **עד דקדוק וצירופי אותיות ממש**, וכך כתב (בטעמא דקרא) עה"פ "וכתב לה ספר כריתות": "כתבו בשם הגר"א ז"ל דלכך נקרא גט משום שאותיות ג"ט לא מצינו סמוכים זה לזה בכל הפסוקים ולכך הוא סימן להרחקה. וצ"ע דגם אותיות ג"ק ט"ז ז"ץ ז"ס ס"ץ **לא מצאתי** סמוכים בפסוקים (אבל השאר נמצא ישר או הפוך)? וי"ל, דגט הוא הראשון שאינו סמוך".